

СВЕТОТ НА МАРК ШАГАЛ

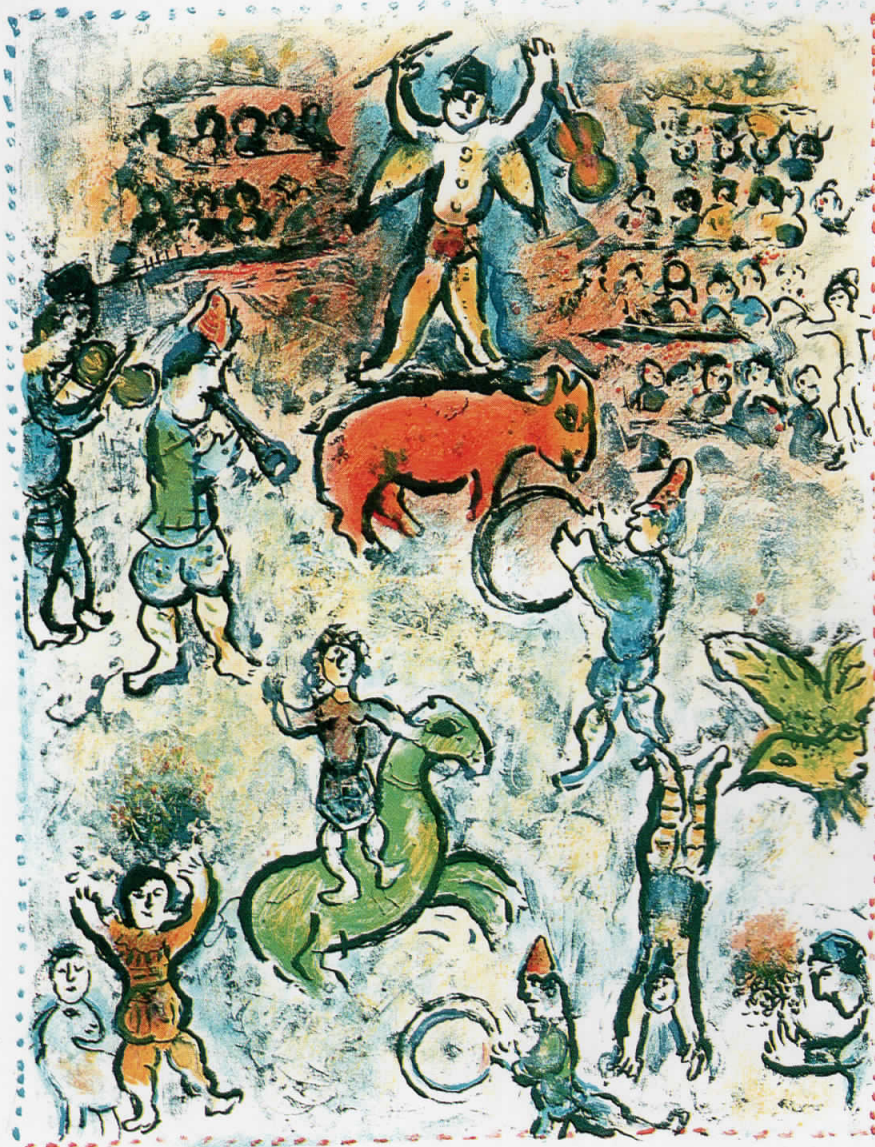

Photo: P. Gelin

Fête de village

LE MONDE DE MARC CHAGALL

Музеј

на современата

уметност,

Скопје

Француски

културен центар,

Скопје

13. 12. 1994 - 15.01. 1995

Светот на Марк Шагал
Le Monde de Marc Chagall
литографии / lithographiques
1960 -1985

Музеј на современата уметност,
Скопје
Musée d'Art Contemporain,
Скопје
13.12 1994 - 15. 1 1995

Организатори:
Музеј на современата
уметност, Скопје,
Француски културен центар,
Скопје,
Национален музеј на
Библиската порака на Марк
Шагал, Ница,
Министерство за култура на
Република Франција,
Министерство за култура на
Република Македонија

Organisateurs: Musée d'Art
Contemporain,
Skopje, République Macédoine;
Centre Culturel Français, Skopje;
Le Musée National Message
Biblique Marc Chagall, Nice;
Ministère de Culture de la
République Français;
Ministère de culture de la
République Macédoine

*Ми се чини дека нешто ќе
недостигаше ако, освен со
бојата, во еден период од
животот исто така не се
занимавав и со гравури и
литографии.*

*Уште од најраната младост, кога
почнав да се служам со молив, го
барав она нешто што ќе може да
се распространи како некоја
голема река што се излева на
далечни и привлечни брегови.*

*Држејќи еден литографски
камен или една бакарна плоча,
верував дека допирам некаков
талисман. Ми се чинеше дека на
нив можам да ги ставам сите мои
таги, сите мои радости...*

*Сето она што со текот на
годините мина низ мојот живот:
раѓања, умирања, свадби,
цвеќињата, животните, птиците,
кутрите работници; родителите,
вљубените во ноќта, библиските
пророци, на улица, дома, во
Храмот, на Небото. И, заедно со
годините, трагедијата на животот
во нас и околу нас.*

СПОНЗОР ВО КАТАЛОГОТ:

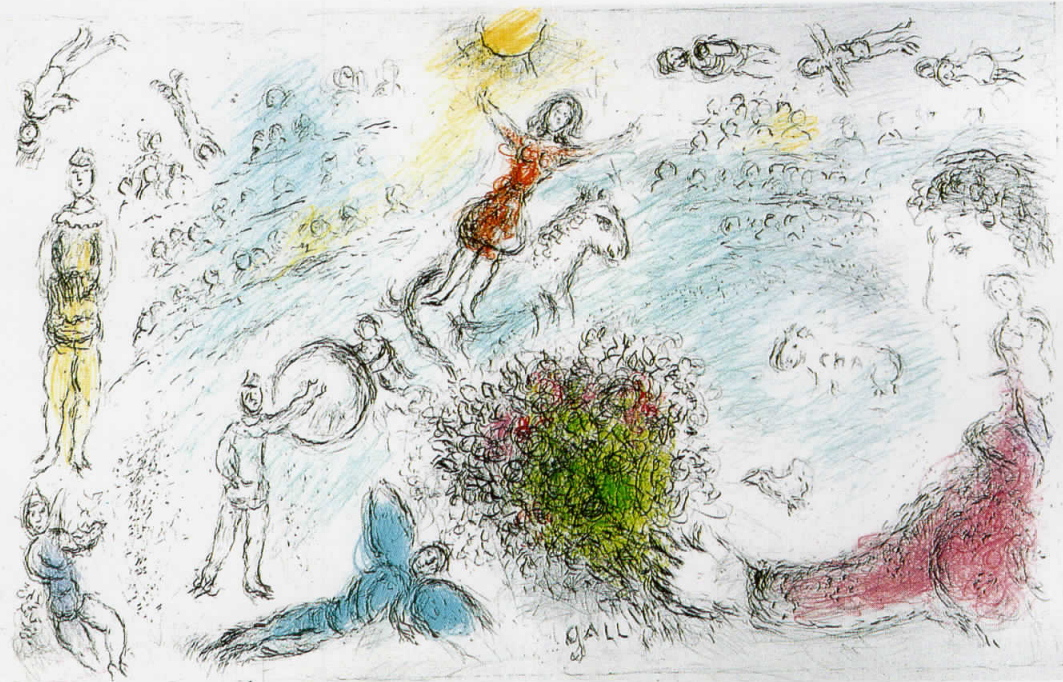

SOROS CENTER FOR CONTEMPORARY ARTS
- SKOPJE, MACEDONIA
СОРОС ЦЕНТАР ЗА СОВРЕМЕНИ УМЕТНОСТИ
- СКОПЈЕ, МАКЕДОНИЈА

Марк Шагал

напластуваше сликите на евреите, на нивниот кодекс на живеење, како и на неговите два народа или два света за кои што беше приврзан: Витебск: Руси и Евреи стопени во едно таинствено чувство за себе постоење, за постоење преку ремисценциите на детството како неомеѓен феномен што се протегнува вон од просторно-временските ограничувања.

слика да внесам психички шок, што е секогаш мотивиран со пластични причини, со други зборови, за во неа да внесам четврта димензија". "... Ако на крај се откријат симболи во мојата слика - јас тоа не го сакам... Тоа е нешто што настанало после сето останато и може произволно да се интерпретира". Во Москва доаѓа 1919. Изведува грандиозен проект за декорирање на еврејскиот театар на Грановски,

Душата на циркусот, 1980, 116 x 75 см.

Марк Шагал е роден во мало белоруско место Витебск, 1887 година, во една зачмаена палата што ќе биде и остане неговиот животен и уметнички двигател како мотив, како реминисценција на загубената младешка љубов... Таа скромна еврејска фамилија, каде што мајката го водеше главниот збор, а што во неговото творештво има посебни конотации, му подари мечта, еден друг пат, како излегување од секојдневието и навлегување во длабочината на психолошките созвучија, на соништата на неостварените желби.

Незаситна отвореност кон примање на впечатоци од светот што го опкружува, вткаени во неговиот интимен свет, ги

По втората светска војна Шагал го толкува своето творештво, како што тоа го забележа парискиот критичар Леон Деган:

"Сликарството го реконструира светот. Реализмот на импресионистите е реконструкција со помош на светлоста. Реализмот на кубистите е реконструкција со помош на архитектурата. Мојата реконструкција е од психички вид. Со тоа не сметам дека создавам романтизам или симболизам на прерафаелистички начин, бидејќи не ја сакам литературата. Јас го следам психичкиот формализам. Ако во една слика ја пресечам главата од кравата и ако ја поставам наопаку, тоа не е од причина да создавам литература. Тоа го правам од причина во мојата

којшто ќе биде основа за толкување на неговата монументална уметност, како и на сценскиот карактер, присутен во севкупното негово творештво. Во контекст на званичната политика на тогашната руска власт, без надеж дека ќе може да ги разработи своите идеи базирани врз широчината на визијата или визионерското видување на светот и нештата, Шагал заминува во Париз 1922. На тој пат се задржува во Берлин за да изработи серија гравури како илустрација за својата автобиографија што ја напишал во Русија, а која ја издал 1931.

До крајот на втората светска војна Шагал создава во еден релативен мир, барајќи ги индикациите и

изворите за Библијата, што ја работи за Волар. Но, во овој период, Шагал како да раскинува, резимира или ги рекапитулира искуствата од кубизмот: Ги напушта тврдите форми и преминува во една сентиментална поетика со топлина на носталгичното созвучие како верба во чувството, како извор за севкупниот пластичен израз и неговата смисла. Овој негов сензибилитет искажан во елегичните теми до 1941 (1933 "Гола жена над Витебск" и "Осаменост"; 1938 - "Бело распетие"; 1940 - "Маченик" и 1943 - "Опсесија" и "Жолто распетие".) Символот на мачеништвото на Евреите го искажува низ делото "Христос - Тој е Тој", со што ја изразува севкупната сопствена визија за човештвото.

Во Нјујорк стасува 1941, само месец дена по разурнувањето на неговиот сакан Витебск. Во ова "прогонство", изработува две големи декорации за балет, по делата на Чајковски и Стравински, што ќе бидат и основа за витражот во Синагогата во Ерусалим и за декорацијата на плафонот во Париската опера. Во меѓувреме почина неговата сакана сопруга Бела, и Шагал се наоѓа повторно во Париз 1947. Иконографските сегменти во неговото творештво не се менуваат. Цвеќе, мирис на темјан, виолинисти... воопшто љубов што лебдее низ пространствата на светот, без ликовна догма и без стриктно пропишани канони и начело на ликовното искажување.

Поетската метафорика на Шагал е "догма", личен закон и определба со која е проткаено неговото трансцедентално бранување на емоционалниот и психичкиот дијаграм, како "начело" на неговата определба за едно сиже што го отсликува неговиот живот. Во првите години во Венсеј Шагал се впушта во експериментирање во разновидни техники. Започнува со керамика, 1950, предизвикан од таинственоста на земјата и огинот што ќе бидат поттик и во овој медиум да го внесе треперливиот блесок и вибрантните созвучија на

Мојсеј, 1960, 50 x 67 см.

бојата. Од оваа "авантура" (1950 - 1955) ќе произлезат керамички плочи, што прават големи паноа, со што ќе се занимава долго време во рамките на сопствените "хроматски експерименти". Во Нјујорк започнува неговиот интерес за литографија (1951) со илустрирање на "1001 ноќ" печатени како мапа под наслов "Арапските ноќи" (Арабиан нигхтс) Од колоритната архитектура на боените литографии составени од изолирани хроматски планови и од нивното проткајување во отисокот,

беше можно да се црпат сознанијата што само го збогатуваа начинот на штафелајното сликарство.

Својата "исповед" Шагал ја има искажано во книгата "Мојот живот" 1922 година завршувајќи со: "Сакам повторно да ве видам Б... С..., Р... Уморен сум.

Ќе се вратам со жената и детето. Ќе се спружам пред вас. И, можеби, Европа ќе ме засака, а со нејзе и мојата Русија." Москва, 1922.

Викторија Васева Димеска

Околу 1830 година речиси сите уметници ги предизвикувал овој нов начин на гравирање: Жерико, Енгр, Делакроа, но во оваа дисциплина најмногу се наметнало името на Домие. Тој ги засенил сите други и ни оставил значаен број ремек - дела, меѓу кои "Улицата Транснонен" и ("Законодавен мев" 1834).

Маркс за нив напишал: "Тие" на Тулуз-Лотрек, "Пејзажи" и "Ентериери" на Вијар, и серијата насловена "Неколку аспекти на парискиот живот" на Бонар претставуваат најпрецизна камерна музика што е изведена со помош на четири или шест обоени камења".

Мајсторот...

...За да му го дадеме на Шагал предметното место што тој го зазема во историјата на литографијата, претходно треба да кажеме накратко нешто за историјата на оваа уметност.

Литографијата, начин на гравирање измислен од Алојз Сенфелдер во 1776 година, се состои во тоа што уметникот со помош на специјално мастило и мрсни моливи црта на рамната површина на варовнички камен со многу фина гранулација. По завршувањето на делото каменот малку се нагизува со помош на раствор на азотна киселина. Таа операција овозможува да се отпечати композицијата, бидејќи бојата се задржува само на нацртаните делови. На каменот се става лист хартија и се притиска со рачна преса; при директниот контакт со цртежот, отпечатокот се втиснува. Малиот тираж примероци потоа се нумерираат и авторот ги потпишува.

Денес, заради полесно ракување, каменот понекогаш се заменува со плоча од цинк (цинкографија). Но начинот на создавање на делото и добиените резултати се исти во обата случаи.

Од 1812 година, Филип де Ластејри ди Сајан ја проучувал оваа техника и во 1816 година во Париз ја основал првата литографска печатница Гоја, еден од првите големи сликари што изработувале литографии, во 1825 година во Франција изработил четири гравури на тема "Борба со бикови", познати како "гравури од Бордо".

Во 1837 година, Ангелман, печатар од Милуз, го патентирал процесот "Литоколорна печатница или литографија во боја што ги имитира сликите". Тој процес е ист како литографијата во една боја, но, со суперпозиција на плочи печатени во различни бои, крајниот резултат што го добива уметникот е поблизок до сликаните творби.

Дваесет години подоцна Жил Шере сфатил колкава корист може да се извлече од оваа откритие и во 1858 година го изработил својот прв полихромен плакат, "Орфеј во пеколот", на тој начин 16 години порано од првата графика во боја. "Полишинел", што ја изработил Мане во 1874 година. Освен неколку дела на Реноар, Дега и Писаро, импресионистите речиси ќе го напуштат ова проседе; во тоа време постоел интерес само за лошите интерпретативни гравури во стилот на осумнаесетиот век, обоени рачно и со страотен маниеризам. Ни "Трките" на Мане, ни прекрасните дела на Редон не го привлекле вниманието на публиката.

И Бонар, под влијание на Шере, ќе го направи својот прв плакат во боја, "Франција-Шампањ" (1889). Наспроти општественото мислење, Бонар е тој што му сугерирал на Лотрек да работи литографии. Тој го одведе кај својот печатар Анкур, во чиешто ателје Лотрек го нацртал славниот "Мулен Руж" (1891).

Вијар исто така ни оставил значаен број прекрасни литографии во боја.

Овие тројца големи уметници го означуваат почетокот на современата графика. Клод-Роже

Со Шагал го напуштаме квартетот или секстетот за да се издигнеме кон симфонијата. Тој е еден од најголемите сликари - занаетчи во историјата на уметноста. Со истата сигурност работи керамика, скулптури мозаици, витражи и гравури. Шагал никогаш ништо не импровизирал и неговите дела се плод на долги работни претстојувања во специјализираните ателјеа, проучувајќи ја и обидувајќи се да проникне во тајните на емајлот, на мермерот, на стаклото, на бакарот и на каменот.

Неговите први литографски плочи (точно триесет и пет) датираат од Берлин (1922-1923) и се изведени едноставно, со мрсен молив врз хартија за копирање. Во 1946 година, опткако избегал во Америка, на молба на Жак Шифрен, Шагал прифатил да ја илустрира "Илјада и една ноќ". Тринаесетте илустрации од тој албум ги означуваат неговите почетоци на полето на литографијата во боја. Сите негови илустрации содржат шест до седум пасуси и практично во целост се изработени со молив; таа техника е се уште доста рудиментирана, но чистата боја почнува да се вградува во сликата и јасно ни е колкава корист Шагал можел подоцна да извлече од тоа, продлабочувајќи ги своите познавања на занаетот. По враќањето во Париз, Шагал отишол кај печатарот Фернан Мурло, на кој има голема заслуга за неговиот подем на литографијата по војната. Од 1950 до 1952 година Шагал ќе доаѓа во старото ателје на улица Шаброл, не како славен уметник, туку со понизноста на млад студент. Тој,

заедно со Жорж Сагурен, неговиот овластен пресувач, студиозно ќе ги проучува сите извори на занаетот. Некои од тие проби биле отпечатени во неколку примероци, а најголемиот дел биле уништени, зошто целта на Шагал не била да прави литографии, туку да научи да ги прави.

Литографското творештво на Шагал ме потсетува на алејата на "Белерите" во храмот на Амон во Карнак, каде што на секој чекор запираше пред ново ремек-дело. Комплетниот каталог содржи точно 1500 дела, од кои последното е "Кон друга светлина", наслов што јас си дозволив да му го дадам, зошто Шагал ми даде одобрение за печатење наутро во четвртокот, на 27 март 1985 година, денот на неговото сурово исчезнување.

Овој кралски пат ја опфаќа реализацијата на раскошни библиографски дела: "Циркус", "Егзодус", "Одисеја", "Бура" и "Дафне и Клое", што засекогаш ќе остане врв на полихромната гравура. Таа книга, со димензии 42x32, беше реализирана од 1957 до 1961 година. Содржи четириесет и две илустрации вон текстот, од кои шеснаесет се на двојни страници. Секоја литографија содржи од дваесет, до дваесет и пет бои, односно огромен труд на уметникот, што морал да нацрта околу илјада плочи, без да ги сметаме многубројните проби што не го задоволувале и што ги уништил. Никој пред Шагал не достигнал такво совршенство во кое се споени неспоредлива инспирација и целосно владеење со занаетот.

Шагал од литографијата не направи средство за размножување на своите дела, туку ја направи сама по себе неопходна за едно творештво што не можеше да биде изразено на некаков друг начин. Уметникот не правеше никаква претходна макета (освен за илустрациите што беа многу блиску до текстот), од

што произлегува восхитот кон творечката спонтаност на првата скица. Не треба да не измами привидната едноставност на таа концепција. Пред да ја добие својата дефинитивна верзија, плочата можеше да остане незавршена со недели, дури и со месеци. По првата изработка, Шагал долго размислуваше и одобруваше печатење дури по созревањето, резултат на размислување... и на многубројни проби.

Кога доаѓаше во печатницата, Шагал на младите сликари радо им го даваше овој совет: "Треба да се работи, постојано да се работи, да се размислува, да се преработува. не можеме да се обидеме да достигнеме некој идеал без огромна работа, треба да дадеме сто проценти од самите себе: ако вложите само деведесет проценти, тоа значи или дека немате жар, или дека немате талент. Треба да се работи до крај, апсолутно, не за да се заработат пари, туку заради квалитетот на делото. Квалитетот му дава смисла на животот."

Она што е впечатливо кај Шагал е неговата верност кон самиот себе кон неговите блиски теми, кон неговото потекло, а неговиот гениј се состои во тоа што тој тие теми ни ги враќа секогаш во нова форма, која небаре првпат ни ги открива, зашто кај него секогаш се

Јорговани, 1980, 116 x 75,5 см.

е поинакво од она што сме го очекувале. Шагал ја имаше ретката привилегија секое утро да се буди девствен; за него секој ден беше Првиот ден, цвеќето поблескаво, портокалот посочен, а жената поубава; за нас беше прекрасно збогатување и голема лекција кога го гледавме како секој ден однова ја открива величественоста на Создавањето.

Преку целото свое дело Шагал ни пренесува порака за Радост, за Љубов и за Надеж.

Денес во историјата на гравурата го има Шагал... и други Шагаловци. Шагал "Крадецот на оган", Шагал "Боја падната од небото", Шагал "Патронот".

Шарл Сорлие
27 март 1987 година

За гравираните творби

"Знам дека Рембрант ме сака!" извикува Шагал на последните страници од својата автобиографија "Мојот живот". Значајни зборови за внатрешното познавање, за пластичното и за духовното соучесништво што од 1922 година се воспоставува меѓу детето од Витебск и големиот холандски мајстор. 1922 година: датум кога Шагал во Берлин ја прави својата прва гравура. Има триесет и пет години и веќе значајно дело зад себе, и, откако во 1914 година се враќа таму, тој дефинитивно ја напушта Русија. "Врати се во Европа, овде си славен", му пишува неговиот пријател, поетот Рубинер. Илузиите загубени во Русија, особено долгиот конфликт со Малевич, и тешкотиите на секојдневниот живот, длабоко го повредиле Шагал. Колку и да било болно, заминувањето било неизбежно. летото 1922 година, носејќи го со себе ракописот на "Мојот живот", сликарот ја напушта својата родна гротка, таа руска земја што толку страшно ја сакал и која толку интимно го инспирирала неговото дело.

Значи, Шагал, а наскоро и неговата сопруга Бела и ќерка му Ида, пристигнуваат во Берлин, "вистински карвансарај каде што се среќаваа сите што одеа и се враќаа на релацијата Москва-Запад", како што пушува тој. Цела колонија уметници од сите националности, сликари како Георг Грос, скулптори како Архипенко, живеат во треската на тоа се уште немирно време. Фрида Рибине, сопругата на поетот, што починала во 1920 година, ги преведува првите монографии, оние на Ефрос и на Тугендхолд; посветени на уметникот. Шагал се враќа во пријателската средина која му се восхитува и го познава неговото дело. Но средбата со Пол Касирер ќе го означи новиот процут на неговата уметност. Касирер сака да ја објави "Мојот живот" со илустрации на самиот Шагал, што за Шагал е можност да почне да се занимава со една нова техника, со гравурата. Со посредство на Херман Штрук, Шагал на тој начин значително ќе ги прошири своите изразни средства, и не е

Полски цвеќиња, 1980, 65 x 47 см

безначајно тоа што таа средба се случила во Германија, земја што ја избрала уметноста на гравирање.

Првото портфолио со дваесет гравури е завршено. Шагал со него докажува една изненадувачка вештина. А за еден уметник што дотогаш бил навикнат на флуидноста на четката, уште поизненадувачка е неговата способност да ги сфати специфичните крајни цели на таа нова техника, докажувајќи се со тоа како вистински "мајстор-гравер". "Нацртаната и гравираната линија суштински се разликуваат", повторувал тој. Бакарната плоча му пружа отпор на креативниот потег. Делото избликнува од самата материја; со една единствена одлука, без можност за каење, креативната волја се врежува во срцето на бакарната плоча, пред да се открие врз белината на листот хартија. Техника каде што моќта за имагинација ги антиципира и ги предвидува своите ефекти; на Шагал му се отвара свет на сосем нови пластични можности. овој сликар, веќе познат по раскошноста на боите, ќе се покаже како еден од мајсторите на црно - белата техника, еден од мајсторите на гравурата од тоа време, легитимен наследник на Рембрант.

Почетниот проект, односно објавувањето на илустрираното издание на "Mein Leben" ("Мојот живот"), не можел да биде остварен. Всушност, тешкотиите ги создало преведувањето на текстот на Шага, истовремено поетичен, полн со хумор, нежен и трагичен. Но затоа Касирер во 1923 година го објавува албумот со првите 26 плочи гравирани со киселина и со длето од "Mein Leben" ("Мојот живот".) Француската верзија ќе биде објавена во 1931 година во Париз, во превод на Бела Шагал. Во Берил, освен бакрорезот, Шагал со Бутко ја открива и

литографијата и ксилографијата. Што се однесува на ксилографијата, или гравурата во дрво, интересно е да спомнеме дека во берлинскиот период Шагал открива еден од традиционалните начини на руската народна графика. Со своите бујни форми и со своите отворени бои "Лубокот" ја потхранувал визијата на сликарот. Неколките гравури во дрво го пренесуваат, како што толку добро се има изразено Франс Мејер, "подеднакво добро незапирливиот раст на растителниот свет, како и спокојната сила на животинскиот свет".

Плочите на "Басните" биле гравирани од 1927 до 1930 година. Тешкотијата да гравира во боја го навела Шагал посликовито да ја третира бакарната плоча отколку во "Мртви души". Симултано биле користени повеќе процеси: директна гравура, потоа ретуширање со лак, поретко и погусто сенчење со линии, длабење и контрадлабење, што овозможувало да се постигнуваат нијанси и градација од бело до црно. Тогаш се добива вистинската пластична транспозиција на бојата: сјајнобела, длабокоцрна, супстилна и нежна сива, каде што се шират сите нијанси на светло-темно.

Последната од стотте гравуризработени со киселина од книгата е завршена во 1931 година, но "Волар" нема да ја објави. како и "Мртви души", и оваа книга ќе ја реализира и објави "Треријада" во 1952 година.

Шагал одвај ги има завршено "Басните", кога Волар му порчува трето дело: Библијата. 105 плочи гравирани со раствор на азотна киселина, еден од врвовите на уметноста на гравирањето, подготвени, како и оние за "Мртви души", преку серија прекрасни гвашеви, директно инспирирани од палестинскиот пејзаж.

Кога почнува војната, Шагал попушта пред инсистирањето на ќерка си Ида, и во 1941 година заминува во САД. Њујорк го тресе истата интелектуална и уметничка треска како онаа што ја познаваше Шагал. Во Берлин од дваесеттите години што Шагал го познаваше; меѓу другите, таму се избегани Макс Ернст, Андре Бретон, пријателите Жак и Раиса Маритен, Пјер Матис, синот и сликарот, кој наскоро ќе ги организира првите изложби

Шагал ќе ја открие исто така и гравурата и личноста на Стенли Вилјам (Бил) Хајтер, кој веќе е преокупиран од проблемот на симултанот печатење во боја. Шагал работи во прочуеното Ателје 17 и од 1943 до 1945 година изработува неколку бакрорези. Но неговото најголемо внимание повторно ќе го привлече литографијата; Шагал во таа техника ќе пронајде привилегиран начин на изразување. Ако од 1922 до 1945 година гравурите со киселина претставувале значаен дел од неговото творештво, од крајот на Втората светска војна литографијата ќе ја разнесе пораката на сликарот и низ целиот свет ќе ја рашири неговата генијалност.

Средбата, во 1950 година, со најдобрите практичари, Фернан Мурло, Жорж Сагурен и Шарл Сорлие, што ќе му биде соработник

Парада, 1980, 11 x 75 см

до последниот миг, претставува
решавачка етапа. Литографијата
станува полноправна уметничка
творба што на историјата на
графиката, благодареејќи на Шагал
ке и даде нови ремек - дела.

Литографското творештво на
Шагал е едно од најважните во
дваесеттиот век: прекрасните
илустрирани книги - "Цртежи за
Библијата", "Деафне и Клое",
"Циркус", "На земјата на боговите",
"Одисеја", "Бура", - што се гордост
на издавачите од тоа време, меѓу
кои "Теријада" или Еме Мег, како и
самостојните литографии, ни го
претставија сликарот, мајсторот на
бојата, поетот на формата.

Сите гравирани творби на Шагал ја
пренесуваат неговата порака.
Порака за мир и за љубов, што ја
открива апсолутната единственост
на еден исклучителен уметник,
онаа од "Светлина-Слобода", онаа
што "го создаде кругот на обоена
вжештеност која ја повикува
креативната добрина на
светот" (Макс Ернст).
Шагал, поет, пророк, Шагал "на
скалилата на светлината"...

Давид пред Бетсабеја, 1980, 63 x 47 см.

Силвија Форестие
главен кустос
во Националниот музеј Библиска
порака Марк Шагал.

Биографија

7 јули 1887 се раѓа Марк

Шагал, деветто дете во едно скромно еврејско семејство, во Витебск, Русија.

август 1910 Шагал пристигнува во Париз, каде што се спријателува со Гијом Аполинер и Блез Сендрар и редовно се движи во уметничките кругови.

1914-1920 Шагал се враќа во Русија и се жени со Бела Розенфелд. Учествува во Революијата од 1917 година, а потоа разочаран од уметничката политика, му се спротивставува на Малевич и дава оставка на својата функција комесар за уметност во регионот на Витебск.

1923 Враќајќи се во Франција, Марк Шагал се запознава со гравурата и ги реализира големите порачки направени од уметничкиот издавач Волар за Мртви души од Гогољ, за басните на Ла Фонтен и за Библијата.

1941-1948 Втората светска војна го принудува да избега во САД; неговата жена Бела умира во 1944 година.

1948 Дефинитивно се враќа во Франција

1949 Шагал се сели во Венеција, каде што се запознава со Валентина Бродски, со која ќе се ожени во 1952 година. Еме Мегт станува негов галерист во Франција.

1957 Шагал ја почнува серијата слики Библиска порака.

1959 Шагал се запознава со Шарл Марк, мајстор стаклар, и го погнува своето знајајно творештво во областа на витражот. Паралелно со

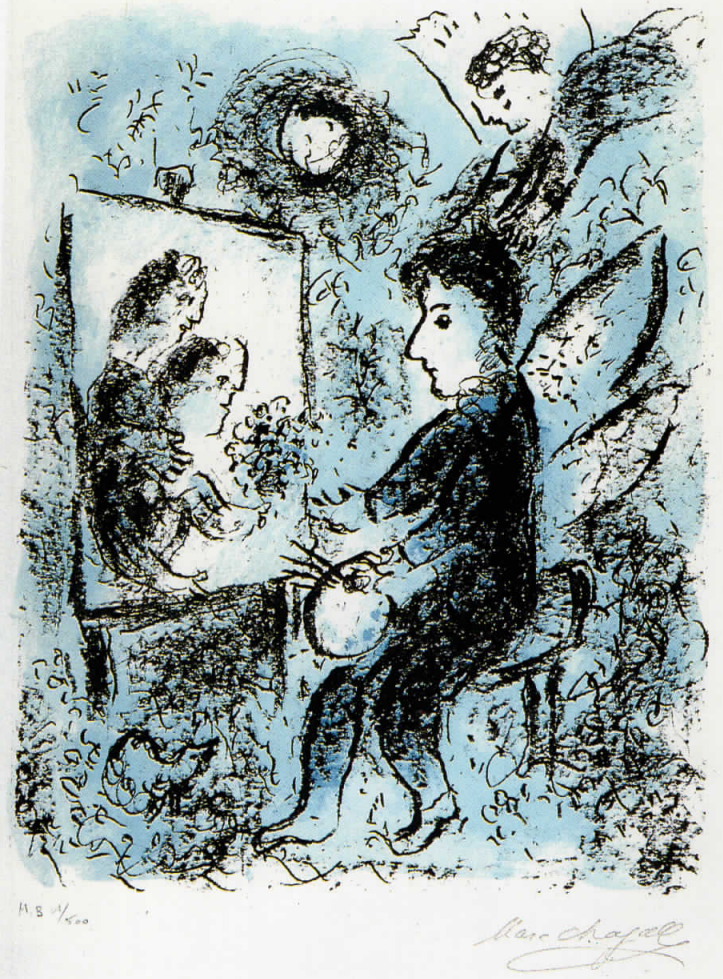
1966

1973

1984

28.3 1985

1986

тоа го продолжува своето литографско дело со литографот Шарл Сорлје. Марк и Валентина се населуваат во Сен-Пол де Ванс. На француската држава и ги подарува седумнаесетте големи слики од Библиската порака.

Свечено отворање на Националниот Музеј Библиска порака Марк Шагал, во присуство на Андре Малро, на 7 јули, на роденденот на уметникот.

Три големи изложби го одбележуваат 97-от роденден на уметникот: во Париз, во Сен-Пол де Ванс и во Ница.

Шагал згаснува во Сен-Пол де Ванс, каде што е погребан на 1 април.

Формирање на донацијата Шагал.

Кон друга светлина, 1985, 63 x 47,5 cm

**КАТАЛОГ
ЛИТОГРАФИИ ОД ШЕЕСЕТТИТЕ
И ОСУМДЕСЕТТИТЕ ГОДИНИ**

1. Островот Порос, 1980, 63,5x47 см.

Големи литографии за Адријан Мегт

2. Креација, 1980, 116x75,5 см.
3. Двојка на зајдисонце, 1980, 116x75,5 см.
4. На сводот на операта, 1980, 116x75,5 см.
5. Двата брега 116x75,5 см.
6. Јорговани, 1980, 116x75,5 см.
7. Радост, 1980, 116x75,5 см.
8. Поглед од Нотр-Дам, 1980, 116x75,5 см.
9. Кловнови музичари, 1980, 116x75 см.
10. Розов букет, 1980, 116 x 75 см.
11. Магичен лет, 1980, 116x75,5 см.
12. Парада, 1980, 11x75 см.
13. Душата на циркусот, 1980, 116x75 см.
14. Вљубените во Исба, 1980, 116x75 см.
15. Црвено мајчинство, 1980, 116x75 см.

Акробати

16. Циркуска парада, 1980, 62x47,5 см.
17. Кловн со жолта коза, 1982, 90,5x60 см.
18. Бурлеска в циркус, 1985, 68x54 см.
19. Виолинист со петел, 1982, 66x50 см.
20. Концерт на плоштадот, 1983, 65x48 см.
21. Омаж на Моцарт, 1972, 58,5x79,5 см.

Сликар со штафелај

22. Сликарот и неговиот двојник, 1981, 48x65 см.
23. Сликарот и неговиот двојник (втора верзија), 1981, 48x65
24. Кон друга светлина, 1985, 63x47,5 см.
25. Сцена од ателје, 1983, 65x48 см.
26. Уметникот и библиските теми, 1974, 56,5x75 см

Земниот рај

27. Ева, 1971, 97x72 см.
28. Рајска градина, 1974, 42x52 см.
29. Адам, Ева и змијата, 1977, 60,5x45,5 см.
30. Полски цвеќиња, 1980, 65x47 см.

Давид

31. Давид, 1973, 29x21 см.
32. Крал Давид, 1974, 29x21 см.
33. Крал Давид, 1974, 29x21 см.
34. Крал Давид, 1974, 29x21 см.
35. Крал Давид, 1974, 29x21 см.
36. Кулата на Давид, 1979, 34x25 см.
37. Бетсабеја во бања, 1980, 65x48 см.
38. Давид пред Бетсабеја, 1980, 52x33,5 см.
39. Појавувањето на крал Давид, 1980, 63x47 см.
40. Тронот на Давид, 1982, 65x50 см.

Библијата

41. Библијата, 1960, 39,3x59,4 см.
42. Мојсеј, 1960, 50x67 см.
43. Композиција, 1964-1965, 78x57 см.

Јаков

44. Библиска сцена (Јаков), 1971, 76x56,5 см.
45. Борбата на Јаков и на ангелот, 1972, 52,5x41 см.
46. Пророк, 1974, 82,5x62,5 см.
47. Благословот на Јаков, 1979, 58x45,5 см.
48. Јаков и ангелите, 1980, 64x43,5 см.
49. Јаков и ангелот, 1977, 54x47 см.

Издавач:

Музеј на современата уметност, Скопје

Одговорен уредник:

Зоран Петровски

Организација на изложбата:

Викторија Васева Димеска

Предговори:

Шарл Сорлие, Силија Форестие,

Викторија Васева Димеска

Фотографии:

(Cliche) P. Gerin

Превод:

Офелија Ковилкоска

Ликовно обликување:

Стефан Георгиевски

Скенирање:

Скенпоинт

Печат:

"Догер", Скопје

Тираж: 500

СПОНЗОРИ НА ИЗЛОЖБАТА:

- СЕМОИМПЕХ

- LINK PAGER

- МАКПЕТРОЛ

- SKENPOINT